

DPV-leden kunnen gratis Vriend van het Hunebedcentrum worden, op de verwijspagina dpv.nu/spieker2021-3 staat beschreven hoe.

Voorlopig is aanmelden voor de lezingen verplicht i.v.m. corona. Dit kan via communicatie@hunebedcentrum.nl. Vermeld in de aanmelding welke lezingen u zou willen bijwonen, met hoeveel personen, en of deze personen samen één huishouden zijn. Het maximaal aantal deelnemers is afhankelijk van de dan geldende maatregelen.

De lezingen worden ook digitaal gestreamd. Aanmelden daarvoor gaat ook via communicatie@hunebedcentrum.nl. Vermeld nadrukkelijk dat u de digitale lezing wilt volgen om verwarring te voorkomen.

Uitgebreide informatie over de inhoud van de lezingen is te vinden in de Agenda op de DPV-website.

Archeologische fietstocht vanuit het OERmuseum

Het OERmuseum in Diever organiseert regelmatig archeologische wandel- en fietstochten in de omgeving van Diever en de Havelterberg. Zie de agenda op de website van het OERmuseum: oermuseum.nl/agenda.

De volgende fietstocht is 23 oktober om 14.00 uur. Deze fietstocht gaat langs de flanken van de Havelterberg en de Bisschopsberg. Het verzamelpunt is bij de Toegangspoort Holtingerveld, Van Helomaweg 14, Havelte. De kosten zijn € 5,-. Aanmelden kan bij het OERmuseum of via e-mail.

DPV-lid Janny van Meurs geeft uitleg tijdens de vorige archeologische fietstocht bij de Spieker van Lhee (foto Gerda Allersma)

Boekrecensie

Hein Klompmaker: Het leven van boeren die hunebedden bouwden. Een collectieve biografie.

Door Sipke van der Zee

Als geïnteresseerde hunebedliefhebber lees ik over het algemeen met veel plezier alle literatuur over

hunebedden. Maar Hein Klompmaker, die in het verleden veel lezenswaardigs over hunebedden publiceerde, maakte het me niet makkelijk met zijn boek 'Het leven van boeren die hunebedden bouwden'. Ik zal proberen uit te leggen waarom.

We kennen Hein als de oud-directeur van het Hunebedcentrum die ervoor zorgde dat Borger internationaal meetelt in de wereld van megalithische musea. Uit zijn boek blijkt zijn belezenheid op het gebied van de literatuur over dolmens en meer specifiek de hunebedden en de daarbij behorende cultuur, die van de trechterbekerboeren. In zijn 'collectieve biografie' probeert hij de mens achter de hunebedden tot leven te wekken waarbij hij nieuwe paden tracht te bewandelen die niet tot de archeologie en zeker niet tot de archeologische wetenschap behoren. Het oproepen van geesten komt er niet in voor, maar zijn sleutelwoord is 'empathie': het inleven in de boeren die hunebedden bouwden. Daarbij gaat Klompmaker uitvoerig in op de term empathie en dan eerst over hoe wij via empathie bij de hunebedbouwers kunnen komen, maar vervolgens ook over de empathie van de hunebedbouwers zelf. Dat is nogal verwarrend, want hij wil dus door empathie de empathie van de prehistorische mens beschrijven. Een dubbeltrapspraket, als beeldspraak voor de empathische archeologie. De wetenschappelijke achtergrond zou zijn dat we door spiegelneuronen met onze medemensen verbonden zijn. De empathie wordt als 'effectieve tijdmachine' gebruikt om in de huid van de trechterbekerboeren te kruipen. Volgt u het nog?

Lange uittreksels en citaten worden gebruikt om duidelijk te maken hoe belangrijk empathische archeologie is om door te dringen in de wereld van de hunebedbouwers, de transitie van jagers-verzamelaars naar landbouwers en veeboeren, waarbij archeologische input (opgravingen, vondstverwerkingen) wel belangrijk is, maar voor het totaalbeeld toch de inleving het verhaal pas afmaakt.

Ik denk dat er genoeg archeologische boeken zijn waarin de schrijvers zich niet beperken tot het opsommen van vondsten, maar uit die vondsten ook conclusies trekken over het leven van prehistorische mensen. Maar empathie hebben, zelfs met je hedendaagse buurman, kan alleen als je genoeg informatie tot je beschikking hebt over de omstandigheden waarin bijvoorbeeld je buurman leeft. Hoe verder je in de tijd terug gaat, we praten bij de hunebedbouwers over 5.000 jaar geleden, hoe moeilijker dit zal worden.

Is dat erg, dat je nooit alles van deze cultuur zult weten? De tijd leert, dat je wel steeds meer te weten komt door nieuwe technieken, die nog meer informatie over het verleden geven (bv. DNA-analyse, isotopenonderzoek, magnetometrisch onderzoek). Dat belicht Klompmaker wel, maar hij maakt het me moeilijk met onnodig complexe paragrafen als:

“Als voorlopige hypothese kunnen we stellen dat de hunebedbouwende boeren over empathie beschikten en -mede door hun voeding- gezorgd hebben voor een basisvertrouwen, dat nodig is -naast andere factoren uiteraard- om een hunebed te kunnen bouwen. We kunnen empathie gebruiken als een effectieve tijdmachine. We zullen in het vervolg nog zien hoe ook andere factoren, direct verband houdend met

houding en gedrag -zeg maar de psyche van de hunebedbouwers-, hun rol speelden en tezamen met de plausibiliteit van een heersend basisvertrouwen aan de bouw van hunebedden ten grondslag hebben gelegd, zoals taal, tijdsbesef en organisatie.” (p. 29)

Aanname 1: hunebedbouwers beschikten over empathie

Aanname 2: ze zorgden voor basisvertrouwen, o.a. door hun voeding.

Hierdoor konden ze hunebedden bouwen.

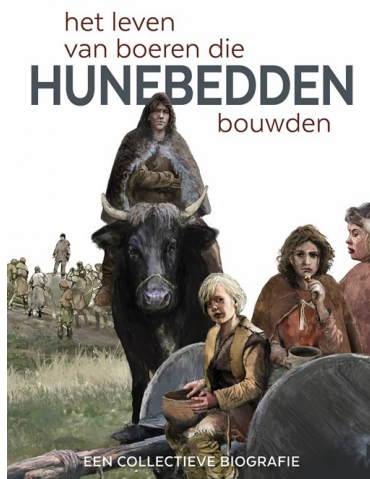
Zorgden de hunebedbouwende boeren voor basisvertrouwen? Nee, ze **kregen** basisvertrouwen, en niet door voeding, maar door de **kennis** van akkerbouw en veeteelt, die de dagelijkse voeding mogelijk maakte. Konden ze door de combinatie empathie en voeding hunebedden bouwen? Lijkt me erg kort door de bocht. Er worden nog wat andere factoren genoemd: taal, tijdsbesef, organisatie, als onderdelen van houding en gedrag. Is tijdsbesef een onderdeel van houding of gedrag? Is organisatie een onderdeel van houding en gedrag? Is taal een onderdeel van houding of gedrag? Drie keer nee, in mijn ogen. Factoren als taalgebruik, organisatietalent en tijdsbesef kunnen een rol gespeeld hebben bij het bouwen van hunebedden, naast het basisvertrouwen, maar niet naast de **plausibiliteit** van het basisvertrouwen. Hier wordt de Nederlandse taal in een verhaspelde zin tot een onleesbare horde. En dan het aanmatigende “We kunnen empathie gebruiken als een effectieve tijdsmachine.” Inleving in de tijd van 5.000 jaar geleden blijft fictie, en over de effectiviteit van een abstract begrip als empathie kun je twisten.

Natuurlijk kunnen we ons proberen in te leven in de mens van 5.000 jaar geleden, terecht noemt Klompmaker de historicus Huizinga die al van een ‘historische sensatie’ sprak, het gevoel van verbondenheid met voorgaande generaties. Maar waarom daar een pseudoterm als empathische archeologie aan verbinden? Het stuit me tegen de borst en maakt me zelfs enigszins boos. Want... Klompmaker vertelt aan de andere kant wel interessante zaken over de hunebedbouwers, de hunebedden, en onderzoek uit binnen- en buitenland.

Te veel sociologische en taalkundige theorie passeert de revue: naast empathie, de ‘detective-metafoer’ (archeologisch onderzoek wordt vergeleken met het onderzoek van een plaats delict), taal (‘zonder taal geen hunebed’), verhalen en mythen, geesten, goden en God, tijd(sbesef), de boodschap van de hunebedden (‘De hunebedden zijn de zelfmedelingen van de neolithische boeren aan de toekomst’), en door al dat getheoretiseer blijft er weinig ruimte voor de onthulling van dat, waarnaar de titel van het boek verwijst. En te beweren dat ‘geweld, bezit en rijkdom nog geen rol van betekenis speelden’ wordt gelogenstraft door vondsten van neolithische skeletten (in het buitenland) waar pijlpunten in de botten vastzitten. Die zijn er vast niet gewelddoos ingekomen. En ook het feit dat sommige boeren uit de hunebedbouwerstijd in een hunebed terecht kwamen en andere in een graf erbuiten duidt op ongelijkheid, die niet overeenkomt met de egalitaire, altruïstische samenleving die Klompmaker in zijn boek schetst.

Wat mij betreft had hij het voortdurend beklemtonen van het belang van empathische archeologie en zijn – in mijn ogen – vage gefilosofeer weg mogen laten. Door archeologische vondsten zijn concrete conclusies over en beschrijvingen van de hunebedbouwerscultuur mogelijk en boeiend genoeg om de hedendaagse lezer te plezieren. Ik hoop dat Hein genoeg empathie heeft om mij dit oordeel te vergeven.

Hein Klompmaker

‘Het leven van boeren die hunebedden bouwden’ wordt uitgegeven door Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum, bevat 288 bladzijden en kost € 28,50.

Boek

Een hunebed is meer dan een stapel stenen door Wim van der Wijk

Recent is verschenen een mooie rijk geïllustreerde publicatie over het grote hunebed D53 aan de voet van de Havelterberg met uniek beeldmateriaal.

De publicatie is gemaakt door Wim van der Wijk, lid van de DPV en vrijwilliger van het OERMuseum in Diever. Het is één van de themaboekjes over het Holtingerveld. Het boekje maakt ‘een reis door de tijd’ langs de geschiedenis van dit één na grootste hunebed in Drenthe. Het toont hoe archeologie, landschap en cultuurhistorie met elkaar verweven zijn.

Onder meer komen aan de orde de authentieke locatie, de rituele en symbolische betekenis en het ‘onderduiken’ van het hunebed in de Tweede Wereldoorlog.

De publicatie, 20 pagina’s in kleurendruk, is voor € 3,50 te koop bij de TIP op de Toegangspoort van het Holtingerveld en in de winkel van het Hunebedcentrum in Borger.

